

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**Факультет № 6
Кафедра соціології та психології**

РОБОЧА ПРОГРАМА

**навчальної дисципліни «Психологічне консультування в
мультікультуральному суспільстві»
обов'язкових компонент освітньої програми
другого (магістерського) рівня вищої освіти**

053 Психологія (практична психологія)

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол № 7 від 30.08.2023

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол № 7 от 25.08.2023

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол № 7 від 29.08.2023

Розглянуто на засіданні кафедри соціології та психології
Протокол № 8 від 15.08.2023

Розробник:

Доцент кафедри соціології та психології, канд. психол.наук, доцент Чепіга
Л.П.

Рецензенти:

1. Доцент кафедри практичної психології Навчально-наукового інституту педагогіки, психології, менеджменту та освіти дорослих Української інженерно-педагогічної академії, канд. психол. наук, доцент Казарова А.М.
2. Професор кафедри соціології і психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор соціологічних наук, професор Нечітайло І. С.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 3 Загальна кількість годин – 90 Кількість тем – 4	05 Соціальні та поведінкові науки; 053 Психологія; другий (магістерський) рівень вищої освіти	Навчальний курс 1 Семестр 1 Види контролю: Підсумковий контроль екзамен.
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
денна форма навчання Лекції – 10; Семінарські заняття – 0; Практичні заняття – 20; Лабораторні заняття – 0; Самостійна робота – 60; Індивідуальні завдання: Курсова робота – 0 Реферати – 0; семестр №1	заочна форма навчання Лекції – 6; Семінарські заняття – 0; Практичні заняття – 8; Лабораторні заняття – 0; Самостійна робота - 76 Індивідуальні завдання: Курсова робота – 0 Реферати – 0; семестр №1	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Психологічне консультування в мультикультуральному суспільстві» є розуміння закономірностей функціонування культурних систем і механізмів їх впливу на поведінку клієнтів, формування навичок ефективного консультування, незалежно від культурних відмінностей.

Основні завдання вивчення дисципліни «Психологічне консультування в мультикультуральному суспільстві» полягають в цілеспрямованому оволодінні студентами теоретичними знаннями з мультикультурального консультування, а також формування вмінь і навичок проведення консультативної бесіди з різними категоріями клієнтів.

Міждисциплінарні зв'язки: Засвоєння матеріалу курсу сприяє посиленню та розширенню знань з курсів «Соціальні та політичні конфлікти», «Етнопсихологія».

Згідно з освітньою програмою здобувачі вищої освіти повинні:

знати: наукові і організаційні основи проведення психологічного консультування в мультикультуральному та плюралістичному суспільстві; підходи до консультування різних категорій клієнтів

вміти: встановлювати консультативний контакт, володіти техніками проведення консультативної бесіди в мультикультуральному та плюралістичному суспільстві.

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни:	
Інтегральна компетентність	Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.
Загальні компетентності	ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми. ЗК5. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності. ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо
Спеціальні (фахові) компетентності	СК3. Здатність обирати і застосовувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності. СК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік. СК8. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію. СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями. СК10. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема №1. Консультування в мультикультуральному і плюралістичному суспільстві

Консультування в культурно і етнічно різноманітному світі. Визначення культури і мультикультурального консультування. Труднощі мультикультурального консультування. Спірні питання мультикультурального консультування. Принципи ефективного кросскультурного консультування.

Тема № 2 Консультування літніх людей.

Похилий вік. Потреби літніх людей. Теорії «відносності» старіння. Консультування літніх людей. Старіння і специфічні зміни емоційної сфери. Основні типи пристосування до старості

Тема № 3. Консультування і питання статі.

Консультування жінок. Консультування чоловіків. Консультування і сексуальна орієнтація. Моделі становлення сексуальної ідентичності

Тема №4. Консультування залежних клієнтів

Моделі залежності: етіологічні, моральні, біологічні моделі, модель хвороби. Психологічні моделі: когнітивно-поведінкова модель, моделі навчання, психодинамічні моделі, сімейні моделі. Процесуальні залежності.

4. Структура навчальної дисципліни

4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та найменування теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 2							
Тема №1. Консультування в мультикультуральному і плюралістичному суспільстві		2	-	4	-	12	
Тема №2. Консультування літніх людей		2	-	4	-	12	
Тема №3. Консультування і питання статі		4	-	8	-	24	
Тема №4. Консультування залежних клієнтів		2		4		12	
Всього за семестр:	90	10		20		60	екзамен

4.1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та найменування теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	

Семестр № 2							
Тема №1. Консультування в мультикультуральному і плуралістичному суспільстві		2	-	2	-	19	
Тема №2. Консультування літніх людей		-	-	2	-	19	
Тема №3. Консультування і питання статі		2	-	2	-	19	
Тема №4. Консультування залежних клієнтів		2		2		19	
Всього за семестр:	90	6		8		76	екзамен

4.1.3. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни		Література:
Тема №1. Консультування в мультикультуральному і плуралістичному суспільстві		
Підготувати відповіді на запитання: 1. Принципи ефективного кросскультурного консультування		Основна література: 1-6. Додаткова: 7-8.
Тема № 2 Консультування літніх людей.		
Підготувати відповіді на запитання 1. фактори розвитку когнітивних функцій в період пізньої дорослості і старості 2. психічні порушення в період пізньої дорослості і старості 3. вікова динаміка розвитку мотивів в період пізньої дорослості і старості 5. я-концепція пізньої дорослості 6. мотивація сімейних відносин в період пізньої дорослості і старості 7. фактори, що визначають поведінку людини в період пізньої дорослості і старості		Основна література: 1-6. Додаткова: 7-8.
Тема № 3. Консультування і питання статі		
Підготувати відповіді на запитання 1. гендерні особливості я-концепції 2. зовнішній вигляд і статева самоідентичність 3. гомофобія і гетеросексизм 4. психотерапевтичні підходи до роботи з представниками сексуальних меншин		Основна література: 1-6. Додаткова: 7-8.
Тема № 4 Консультування залежних клієнтів		
Підготувати відповіді на запитання 1. Трудоголізм 2. Компulsive покупки 3. Харчова залежність і розлади харчової поведінки 4. Екстремальна и спортивна діяльність		Основна література: 1-6. Додаткова: 7-8.

5. Індивідуальні завдання

5.1.1. Ессе за темою по вибору студента

5.1.2. Теми курсових робіт (не передбачено навчальним планом)

5.1.3. Теми наукових робіт (не передбачено навчальним планом)

6. Методи навчання

Навчання з дисципліни проходить у формі лекцій, практичних занять, самостійної та індивідуальної роботи та передбачає наступні види робіт:

- участь у обговоренні ключових питань лекційного заняття та самостійне опрацювання лекційного матеріалу;
- підготовка до практичних занять;
- вирішення творчих практичних завдань;

Основні методи навчання:

- частково-пошуковий метод;
- наукового порівняння;
- моделювання та проєктування;
- групової дискусії;
- інтерактивний метод роботи в малих групах.

Самостійна робота за кожною темою базується на вивченні спеціальної наукової літератури. За окремими темами вона передбачає підготовку відповідей на додаткові питання або підготовку реферативних (тобто письмових) повідомлень;

Індивідуальна робота передбачає ессе за темою по вибору студента

7. Перелік питань та завдань, що виносяться на підсумковий контроль (екзамен):

7. Визначення культури і мультикультурального консультування.
8. Труднощі мультикультурального консультування.
9. Спірні питання мультикультурального консультування.
10. Принципи ефективного кросскультурного консультування
11. Принципи ефективного кросскультурного консультування
12. Похилий вік та потреби літніх людей.
13. Теорії «відносності» старіння.
14. Консультування літніх людей.
15. Старіння і специфічні зміни емоційної сфери.
16. Основні типи пристосування до старості

17. Фактори розвитку когнітивних функцій в період пізньої дорослості і старості
18. Психічні порушення в період пізньої дорослості і старості
19. Я-концепція пізньої дорослості
20. Фактори, що визначають поведінку людини в період пізньої дорослості і старості
21. Гендерні особливості я-концепції
22. Консультування жінок.
23. Консультування чоловіків.
24. Психотерапевтичні підходи до роботи з представниками сексуальних меншин
25. Моделі становлення сексуальної ідентичності
26. Моделі залежності: етіологічні, моральні,
27. Біологічні моделі залежності, модель хвороби.
28. Когнітивно-поведінкова модель, моделі навчання.
29. Психодинамічні моделі залежності
30. Сімейні моделі залежності.
31. Процесуальні залежності.
32. Трудоголізм
33. Комппульсивні покупки
34. Харчова залежність і розлади харчової поведінки

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів

Оцінювання навчальної дисципліни проводиться за результатами поточного та підсумкового контролю.

Поточний контроль передбачає накопичення балів до індивідуального рейтингу здобувача за відповідним навчальним курсом. Максимальна кількість балів, які здобувач може накопичити за результатами поточного контролю – 50.

До форм поточного контролю належить оцінювання:

- якості та активності роботи здобувача на лекційних заняттях;
- якості та активності роботи здобувача на семінарських та/або практичних заняттях;
- якості виконання завдань у межах самостійної роботи.

При визначенні поточної успішності здобувачів враховуються якості видів робіт, виконуваних ними: під час аудиторних заняттях; в межах самостійної роботи; як індивідуальних завдань; під час контрольних робіт. Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Окрім того, враховується ініціативність та активність здобувачів, що вони проявляють під час аудиторних занять.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених

етапах. Підсумковий контроль проводиться у формі іспиту або заліку. Максимальна кількість балів, отриманих на іспиті або заліку – 50.

Для обліку сукупного результату підсумкового контролю використовується загальна кількість балів, отриманих здобувачем за результатами поточного контролю (протягом семестру), до якої додається кількість балів, отриманих за результатами іспиту або заліку.

Результати підсумкового контролю відображаються у відомостях обліку успішності, навчальних картках здобувачів, залікових книжках. **Присутність здобувачів на проведенні підсумкового контролю (заліку, екзамену) обов'язкова.** У разі, якщо здобувач не з'явився на підсумковий контроль (залік, екзамен), науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Здобувач вищої освіти має право на визнання результатів навчання (умінь, компетентностей) у неформальній та/або інформальній освіті, які поширюється на дисципліни обов'язкової та вибіркової компонент, що за тематикою та змістом відповідають як навчальній дисципліні загалом, так і її окремим розділам, темам, індивідуальним завданням (курсова робота, контрольна робота тощо), які передбачені робочою програмою (силабусом) конкретної навчальної дисципліни. (Див. нормативний документ «Положення про порядок визнання в Харківському національному університеті внутрішніх справ результатів навчання (умінь, компетентностей) у неформальній та/або інформальній освіті» URL: http://univd.edu.ua/files/generaldocs/non_formal_education.pdf).

Умови визначення навчального рейтингу здобувача, а також вимоги і критерії оцінювання деталізовані нижче.

УМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО РЕЙТИНГУ			
Види роботи	Кількість	Максимум балів	Разом
Робота на лекційному занятті	5/3	2/3	10/9
Робота на практичному занятті	10/8	2/5	20/40
Індивідуальне завдання	2/1	10/11	20/11
Підсумковий контроль(залік)	1	50	50
Разом:			100

ВИМОГИ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ		
Види робіт	Кількість балів за один вид робіт	Критерії оцінювання

Робота на лекційному занятті	2/3	Всі лекції з даного курсу мають інтерактивний характер, отже максимальну оцінку за роботу на лекції отримують здобувачі, які постійно включені в обговорення питань лекції.
	1/2	Даний бал отримують здобувачі, які не беруть участі у обговоренні, втім демонструють уважність і не відволікаються від ходу лекції на сторонні справи
	0	Здобувач не приймає участі в лекційному занятті, порушує дисципліну, не слухає викладача, постійно відволікається
Робота на практичному занятті	2/5	Здобувач бере участь в опрацюванні семінарських питань (доповнення, відповідь на питання викладача), виступає із змістовною доповіддю на питання за планом, проявляє ґрунтовну підготовку, висловлює власну точку зору щодо висвітлюваної проблеми й підкріплює її аргументацією, правильно відповідає на уточнюючі питання
	1/2	Здобувач бере участь в опрацюванні семінарських питань (доповнення, відповідь на питання викладача), за умови, що відповідь буде правильною і змістовною
	0	Здобувач не присутній на семінарському занятті, не слухає інших і не доповнює відповіді на питання заняття
Індивідуальне завдання	10-11	<i>Індивідуальне завдання передбачає виконання здобувачем письмової роботи за обраною темою, яка має науковий характер і ґрунтується на аналізі інформації не менш ніж з трьох наукових джерел.</i> Максимальну кількість балів отримують здобувачі, які демонструють належний рівень знань і розуміння теми, знайомство із основними тенденціями, виявляють аналітичні здібності, здатність до самостійного, системного, логічного і послідовного мислення. Роботу оформлено відповідно до вимог.
	5-9	Індивідуальне завдання виконано частково та потребувало доопрацювання. Окремим частинам викладу бракує аналітичного характеру.
	1-4	Виконано частково, доопрацювання не було здійснене, терміни порушені. Роботі суттєво бракує систематичного аналізу й логічного та послідовного викладу. Робота містить фактографічні неточності та/або необґрунтовані судження.
	0/0	Завдання не виконано або виконано з порушенням вимог академічної доброчесності
Залікове тестування	1-50	Кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал.

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS			
Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90 – 100	Відмінно («зараховано»)	A	«Відмінно» – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою.
80 – 89	Добре («зараховано»)	B	«Дуже добре» – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані , якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального , робота з двома - трьома незначними помилками.
75 – 79		C	«Добре» – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані , якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками , робота з декількома незначними помилками, або з однією – двома значними помилками.
65 – 74	Задовільно («зараховано»)	D	«Задовільно» – теоретичний зміст курсу освоєний не повністю , але прогалини не носять істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано , деякі з виконаних завдань, містять помилки , робота з трьома значними помилками.
60 – 64		E	«Достатньо» – теоретичний зміст курсу освоєний частково , деякі практичні навички роботи не сформовані , частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконані , або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального , робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки.

21–59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	«Умовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу освоєний частково , необхідні практичні навички роботи не сформовані , більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано , або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального ; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
1–20		F	« Безумовно незадовільно » – теоретичний зміст курсу не освоєно , необхідні практичні навички роботи не сформовані , всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки , додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

10. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна література:

1. Державний стандарт консультування, затверджений Міністерством соціальної політики України в 2013 році [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article?art_id = 153555 & cat_id = 102036
2. Вієвський А. Лікування наркозалежності в Україні та оцінка його ефективності. Звіт про дослідження. Київ, 2018. 78 с.
3. Handbook of multicultural counseling. (2001) Ed. by Ponterotto J.G., Casas J.M., Suzuki L.A., & Alexander C.M. (2nd ed.), Thousand Oaks, CA: Sage.
4. Handbook of multicultural competence for counseling and psychology. (2003) Ed. by Pope-Davis D.B., Coleman H.L.K., Liu W.M., & Toporek R.L. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
5. Sue, D.W., Ivey, A.I., Pederson, P.B. (1996) A Theory of Multicultural Counseling & Therapy, Pacific Grove: Brooks/Cole.

Допоміжна література:

6. Ivey A.E., D'Andrea M., Ivey M.B. and Morgan, L.S. (2002). Theories of counseling and psychotherapy: A multicultural perspective, 5th ed. Boston, MA.: Allyn & Bacon.

7. Principles of Multicultural Counseling and Therapy. (2008) Ed. by Uwe P. Gielen, Juris G. Draguns, Jefferson M. Fish. — Routledge. — 488 p.
8. Coleman, E. (ed.) (1988) Integrated Identity for Gay Men and Lesbians: Psycho-therapeutic Approaches for Emotional Well-Being. New York: Harrington Park Press.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Пошукова система Google Scholar <http://scholar.google.com/>
2. Пошукова система Springer <https://link.springer.com/>
3. Пошукова система Scirus <https://www.elsevier.com/>
4. Пошукова система Google books <https://books.google.com/>
5. Пошукова система WorldWideScience.org <https://worldwidescience.org/>
6. Пошукова система DOAJ <https://www.doaj.org/>
7. Пошукова система DOAB <https://www.doabooks.org/>
8. Пошукова система SpringerOpen <https://www.springeropen.com/>
9. Система пошуку наукової інформації у відкритих архівах України (SSM) <https://oai.org.ua/>
10. Електронна бібліотека Наукова періодика України <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/>